

VENTANAS ALTAS DE SELANIK

Sephardi songs, coplas and ballads from Thessaloniki

CD 1: THE TRADITIONAL REPERTOIRE

I. CANCIONERO

1. Ventanas altas tienes tú (*Las ventanas altas*)

Ventanas altas tienes tú
kon velas amarillas,
esta noche arrogo al Dio
ke me suban arriba.

Tirilai la hop, tirilaila hopa,
Marika anaxe tin borta.

El anillo ke llevas tú
el diamante es mío,
el kuyumġi ke te lo dió
es primo hermano mío.

Tirilaila hop, tirilaila hopa,
Marika anaxe tin borta.

Esta noche yo me armí
por vuestro vecindado
dejarme la puerta abierta
y el kandil amatado.

Tirilaila hop, tirilaila hopa,
Marika anaxetin borta.

Buenas noches, Hanum Dudún,

חלונות גבוהים בשאלוניקי

שירים, רומנסות וקופלאס של היהודים הספרדים משאלוניקי

CD I: הרפרטואר המסורתי

א. הקנסינרו

1. החלונות הגבוהים

חלונות גבוהים יש לך / עם וילונות צהובים /
הלילה אתפלל לאלוהים / שיעלו אותי למעלה.
טירילילה הופ. טירילילה הופה / מריקה, פתחי לי את הדלת.

הטבעת שאת עונדת / היהלום הוא שלי /
הצורף שאותו נתן לך / הוא בן דודי.
טירילילה הופ...

הלילה עברתי / בשכונה שלכם /
השאירי לי את הדלת פתוחה / והמנורה כבויה.
טירילילה הופ...

לילה טוב, דודון היקרה / לילה טוב, נשמתי /
רגליי עומדות בשלג / והראש בכפור.
טירילילה הופ...

buenas noches, mi alma,
los pieses tengo en la nieve
y la kabeza en la hielada.

Tirilaila hop, tirilaila hopa,

Marika anaxe tin borta.

אדון עולם אֲשֶׁר מְלֶךְ. בְּטָרָם כָּל יְצִיר נִבְרָא:
לְעֵת נַעֲשֶׂה בְּחֻפְצוֹ כֹּל. אֲזִי מְלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא:
וְאַחֲרַי כְּכֹלֹת הַכֹּל. לְבִדּוֹ יִמְלֶךְ נוֹרָא:
וְהוּא הָיָה. וְהוּא הָיָה. וְהוּא יְהִיָּה בְּתַפְאָרָה:

אלוהי הוא, אלוהי הוא

אדון עולם אֲשֶׁר מְלֶךְ. בְּטָרָם כָּל יְצִיר נִבְרָא:
לְעֵת נַעֲשֶׂה בְּחֻפְצוֹ כֹּל. אֲזִי מְלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא:
וְאַחֲרַי כְּכֹלֹת הַכֹּל. לְבִדּוֹ יִמְלֶךְ נוֹרָא:
וְהוּא הָיָה. וְהוּא הָיָה. וְהוּא יְהִיָּה בְּתַפְאָרָה:

אלוהי הוא, אלוהי הוא

2. Lo moreno crió el Dio (*Las horas de la vida*)

Lo moreno crió el Dio,
lo blanco hizo el platero,
viva la gente morena
ke por ellas muero yo.

A la una yo nací,
a las dos me engrandecí,
a las tres me bautizaron,
y a las kuatro me kasaron;
me kasí con un amor,
alma y vida y korazón.

Dime, niña d'onde vienes
ke te kero konocer,
dime si tienes amante
sino yo te amaré.

A las dos me engrandecí
alma y vida y korazón.

En la huerta krecen flores,
en la mar krecen korales,
en mi korazón amores

2. בשעה אחת נולדתי

השחום ברא האל / הלבן ברא הצורף /
הידד לאנשים שחומים / שעליהם אני מת.
באחת נולדתי / בשתיים גדלתי /
בשלוש הוטבלתי / ובארבע חותנתי;
התחתנתי עם אהבה / נשמה וחיים ולב.

הגידי לי נערה, מאין תבואי / כי ברצוני להכירך, /
הגידי לי אם יש לך אהוב / אם לא, אני אוהב אותך.
בגינה צומחים פרחים / בים צומחים אלמוגים /
בלבבי, אהבה / ובפיך השקר.
בצאתי למלחמה / שתי נשיקות הפרחתי באוויר /
אחת בשביל אמי / והשנייה בשבילך.

y en tu boka falsedad.

A las tres desposí yo,
alma y vida y korazón.

Yéndome para la guerra
dos besos al aire echí:
uno es para mi madre
y el otro para tí.

A las kuatro me kasí,
alma y vida y korazón.

3. Selanik entero yo lo kaminí (*Amor en Salónica*)

Selanik entero
yo lo kaminí,
komo ti, hijika hermosa,
aínda non topí.

Oh, ke aire hermoso
viene de Selanik,
ahí hay hijikas
a dos un metalik.

Dime si mi keres
y de korazón:
mandaré telégrafos
a toda mi nasión.

4. Ni blanka sos (*Ni blanca ni morena*)

Ni blanka sos ni preta sos
ni kosa de alabarte,
la sempatía a mí me dio
te va tomar de baldes.

3. אהבה בשאלוניקי

את שלוניקי כולה / הלכתי /
כמוך, נערה יפה / עדיין לא מצאתי.
או, איזה אוויר טוב / מגיע משלוניקי /
שם יש בחורות / שתיים בגרוש.
אמרי לי אם את אוהבת אותי / עם כל הלב /
אשלח מברקים / לכל עמי.

4. אינך לבנה

אינך לבנה ואינך שחורה / ואין לך ממה להתפאר /
לי יש סימפטיה / אקח אותך בלי תמורה.
בגלל יופיך לא לקחתיך / עבורך אתן חיי /
חברותיך השמיצוך / תעבתיך.

Por hermosa no te tomí,
por tí daré la vida;
hablaron mal tus amigas,
te aborrecí, kerida.

El ke a mí m'abandonó
ke siempre me trataba,
decía ke se va a matar
si yo me separaba.

Agora ke me separí
lo kito de la idea,
otro no meto en el korasón:
no tengo konfiensa.

A kasar te vas, kerido,
y a kasar te vas, mi amor
ke te kubres y ke llores
y de mí ke te akodres.

5. Si de la kabeza me keres (*Las prendas de la novia*)

Si de la kabeza me keréš
roseta buena me mandaréš.
Si de la frente me keréš
aryal de perla me mandaréš.
Si de los ojos me keréš
surmé bueno me mandaréš.
Si de los dedos me keréš
anillos buenos me mandaréš.
Si de la boca me keréš
alkonfit bueno me mandaréš.
Si de la garganta me keréš
resta buena me mandaréš.

הוא אותי נטש / הוא שכיבד אותי תמיד /
היה אומר שיתאבד / אם ממנו אפרד.
עכשיו כשכבר נפרדתי ממנו / אוציא אותו ממחשבותיי /
לא אכניס אחר ללבי / אין לי אמון.
אתה הולך להתחתן, יקירי / להתחתן תלך, אהובי /
תתעטף ותבכה / ואותי תזכור.

5. אם מהראש הנך אוהבני

אם מהראש אותי תאהב / סיכה נאה לראשי לי תשלח.
אם מהמצח אותי תאהב / קשת מפנינים לי תשלח.
אם מהעיניים אותי תאהב / איפור טוב לי תשלח.
אם מהאצבעות אותי תאהב / טבעות יפות לי תשלח.
אם מהפה אותי תאהב / סוכריה טובה לי תשלח.
אם מהגרונן אותי תאהב / שרשרת מטבעות לי תשלח.
אם מהחזה אותי תאהב / סיכה זוהרת לי תשלח.
אם כל אלה לך אשלח / שנים טובות לי תשלחי.

Si de la pechadura me keréš
brosh hermosa me mandaréš.
Si esto todo te mandaré
años buenos me mandaréš.

6. Ya salió de la mar (*La galana y el mar*)

6. היפה והים

Ya salió de la mar la galana
kon un vestido de sirma blanka,
ya salió de la mar.

כבר יצאה מהים היפה / עם שמלה לבנה רקומת כסף
/ וזהב /
כבר יצאה מהים.

Entre la mar y el río
kreció un árbol de bembrillo,
ya salió de la mar.

בין הים ובין הנהר / גדל עץ חבושים / כבר יצאה מהים.
בין הים ובין החול / גדל עץ קינמון / כבר יצאה מהים.
ארוסתי נמצאת בנהר / לבושה בצהוב / כבר יצאה
מהים.

Entre la mar y la arena
kreció un árbol de kanela,
ya salió de la mar.

ארוסתי נמצאת במקווה / החתן כבר ממתין לה / כבר
יצאה מהים.

Mi sposika sta en el río
vestida de amarillo,
ya salió de la mar.

Mi sposika sta 'n el baño,
el novio ya la sta 'sperando,
ya salió de la mar.

7. Rachelika en la ventana (*El falso convidador*)

7. רשליקה בחלון

Rachelika en la ventana
el turkito ya pasó,
l'arronjó la korelada,
al kafé se la llevó.

Un groshiko una bira
un de vente, un likum,

רשליקה בחלון / הטורקי כבר עבר /
זרק לה פרח אדום ולקח אותה לבית קפה.
בירה עבור גרוש אחד / וליקום עבור עשרים /
הסתכל בארנק / ולא מצא אפילו לטבק.
היכן שעוברות הכרכרות / יש שם חדרון עזוב /
בו בחורים ובחורות / משחקים בתפוז.

se miró la faldukera,
no topó para tutún.

Donde aposan las karrozas
hay una udá batal,
entre mozos y mancebas
a jugar la portukal.

II. ROMANCERO

8. Tristes nuevas (*La novia del duque de Alba*)

9. Pregón echó el buen rey (*La doncella guerrera*)

Pregón echó el buen rey por la ciudad de Aragón:
- Ken tiene hijo varón, a la guerra lo mandó. –
Y el rey de Inglaterra hijo no tenía, no.
Siete hijas tiene bellas y ningún hijo varón.
Maldiciendo va la luenga y maldiciendo sin razón.
Todas kallaron en una, ninguna repuesta dio.
Saltó la más chika y dijo, la ke en buen día nació:
- No maldigas, el mi padre, no maldigas sin razón,
dešme armas y kaballos y visto de hombre varón,
dešme la vuestra korona y a la guerra iré por vos.
- Kalleš, kalleš, la mi hija, ke es vergüenza para vos,
la vuestra karika empañada el sol dulce la kemará.
- Si es por mi karika blanka, sombrero tomo yo.

ב. הרומנסירן

8. כלתו של הדוקס אלבא

בשורות עצובות, היו מבשרים בסביליה / מתחתן הרוזן
אלבה, רוזן אלבה אהובי /
היא הסתובבה בחדרה, שם בכתה וגם שרה / סובבה
את ידיה הלבנות ואת טבעותיה /
ראתה שהגיע הרוזן מאלבה עם כל פמליתו / - אמרו לי
שתתחתן עם גבירה מכובדת /
- מי שכך אמר לך לא אמר לך שקר / חתונתי היא מחר
והנה באתי להזמיןך /
בשומעה מילים אלו נפלה מיד העלמה / אח, מכאובי
האהבה לא ידעתי / והלב מתהפך.

9. הנערה הלוחמת

המלך הכריז בערי ארגון / - מי שיש לו בן זכר אל
המלחמה ישלחנו /
ולמלך אנגליה לא היה בן / שבע בנות יפות יש לו ואף
לא בן אחד /
והוא מקלל ומקלל לשווא / כולם שתקו אף אחת לא
ענתה /
קפצה הקטנה שנולדה ביום טוב ואמרה: /
- אל תקלל אבי, אל תקלל לשווא / תן לי נשק וסוסים
ובגדי גבר /
- תן לי את כתרך ולמלחמה אלך /
שתקי בתי, זו בושה בשבילך / את פנייך השמש תשרוף /
- אם בגלל פניי, אחבוש מגבעת /
שתקי בתי, זו בושה בשבילך / איך תסתירי את
שערותייך הזהובות? /

- Kalleš, kalleš, la mi hija, ke es vergüenza para vos, los kabellos tuyos rubios, ¿ónde los guadraras vos?
 - Si es por mis kabellos rubios, debajo de mis trapós.
 - Kalleš, kalleš, la mi hija, ke es vergüenza para vos, los pechikos vividikos ¿ónde los guadraras vos?
 - Si es por los mis pechikos, debajo del mi jibón. –
 Ya le dio armas y kaballos, y a la guerra la mandó.
 A la entrada de la guerra, la guerra ya le venció.
 Dicen de el reinado: - Mujer es, ke hombre, no. –
 Ella en viniendo el trapo le kayó.
 El hijo del rey ke la vido ya kayó y se desmayó.

10. Lavaba la blanca niña (*La vuelta del marido, polias*)

Lavaba la blanca niña, lavaba y expandía,
 kon lágrimas la lavaba, kon suspiros la kogía.
 Por ahí pasó un kaballero, un poko de agua le demandó,
 de lágrimas de sus ojos siete kantarikas le hinchó.
 - ¿Por qué lloraš, mi señora? ¿por qué lloraš? ¿qué teníaš?
 - Mi marido se jue a la guerra, y aínda no hay tornar.
 - Dáme señal, mi señora, señal del vuestro marido.
 - Alto, alto komo el pino, derecho komo es la flecha,
 su barbika tiene roya, empezándole a despuntar.
 - Ya lo vide, mi señora, a la guerra matado sta,
 tres palavrikas me habló una hora antes ke muriera:
 mujerika hermosa yo tengo, hijikos komo la strella,
 la de tres, mi señora, ke me kase yo kon ella.
 - Siete años l'asperí, siete, más ke mujer de pacencia,
 si a los siete non venera, bivda ella kedaría.
 - Yo era el vuestro marido, el ke atornó de la guerra.
 - Si eras tú el mi marido señal de mi puerpo teníaš.
 - En tu pecho derecho un lunariko teníaš.

11. Un lunes por la mañana (*Adúltera con un gato*)

Un lunes por la mañana y un lunes por la mañana

- את שערותיי אסתיר תחת מצנפת
 שתקי בתי, זו בושה בשבילך / היכן תסתירי את שדייך?
 /
 - את שדיי אסתיר תחת אפודה / הוא נתן לה נשק
 וסוסים ולמלחמה שלחה /
 - בפתיחת המלחמה היא ניצחה / ובבואה נפלה לה
 המצנפת /
 אמרו כולם: זו אישה ולא גבר / בן המלך ראה אותה,
 נפל והתעלף.

10. שובו של הבעל

עלמה לבנה כיבסה וייבשה / בדמעות כיבסה ובאנחות
 ייבשה /
 שם עבר אביר וביקש קצת מים / מדמעותיה היא
 מילאה עבורו שבעה כדים /
 - למה את בוכה גבירתי? מה יש לך? / - בעלי הלך
 למלחמה ועדיין לא שב /
 - תני לי סימן, גבירתי, שאכיר את בעלך / - גבוה הוא
 כמו האורן וישר כמו החץ /
 - זקנקן זהוב יש לו שרק התחיל לצמוח / - ראיתי אותו,
 גבירתי, הוא מת במלחמה / שלושה דברים אמר לי
 לפני מותו: / אישה יפה יש לי / בנים כמו כוכב /
 - והשלישית, גבירתי, שאתחתן איתך / - שבע שנים
 חיכיתי כאשה סבלנית /
 אם אז לא יבוא אשאר אלמנה / - אני הוא בעלך ששב
 מהמלחמה /
 - אם הינך בעלי, תן לי סימן מגופי / - בשד הימני יש לך
 נקודת חן.

11. הנואפת והחתול

ביום שני בבוקר / לקחתי חץ וקשת ביד ימין / השכמ

tomí arkol y mi flecha en mi mano la derecha,
también de la madrugá.
El marido por la puerta, el namorado por la ventana,
por le medio del kamino la lanza olvidara en kasa,
también de la madrugá.
- Ah, mujer, la mi mujer, ¿a kén das tanta palabra?
- Al mociko del panadero, levadura me demanda,
también de la madrugá.
Ella ke lo vido venir, lo eskondió arientro la kaja,
la kaja era de pimienta, el namorado estarnudaba,
también de la madrugá.
- Ah, mujer, la mi mujer, ¿kén starnuda en esa kaja?
- El gato de la vicina, ke los malos años haga,
también de la madrugá.
- Vicinas, las mis vicinas, las de abajo y las de arriba,
vení, verés gato kon barba, mostachikos aretorcidos,
también de la madrugá.
El ke tiene mujer hermosa, ke la mire de guardarla,
ke viene el gato y se la lleva, y él se keda sin ella,
también de la madrugá.

12. Debajo 'l kiupri de Larso (*La prinkesa y el bozagi*)

Debajo 'l kiupri de Larso hay una moza zarif
ke su padre la quadraba por un lindo chelibí.
- Bozağiko regalado, tú ke seas para mí,
trokaremos anillikos, mos daremos qedoshín. –
Demandas ke le demanda, ke lo hacía muerir:
le demanda kasa alta, ventanas para el yalí:
le demanda baño en kasa, ke sea muy kubbelí,
kon esclavas por telekas y mozos por kiulanğís.

13. Así biva el marido (*Hermanas, reina y cautiva*)

ra, el marido, ke me buskes una esclavika
de kasta alta y no de Kostantina. –

בבוקר /

הבעל, מהדלת, המאהב, דרך החלון / באמצע הדרך
שכח את הקידון /

- אשתי, אשתי, עם מי את מדברת? / - הנער של
האופה מבקש ממני שמרים /

כשראתה את בעלה, הסתירה את המאהב בקופסה / זו
הייתה קופסת פלפל, והמאהב התעטש / - אשתי,
אשתי, מי מתעטש בקופסה? / - החתול המקולל של
השכנה /

- שכנות, שכנותיי מלמטה ומלמעלה / בואו תראו חתול
עם זקן ושפם מסולסל /

מי שיש לו אישה יפה, שיקפיד לשמור עליה / כי יבוא
החתול וייקח אותה, והוא יישאר בלעדיה.

12. הנסיכה והצבא

תחת הגשר של לאריסה יש בחורה חנינית / שאותה
אביה שמר לחתנה עם אדון נאה. /
- בזאג'י (מוכר המשקאות) היקר, אתה תהיה בשבילי /
נחליף טבעות, נערוך קידושין. /
היא דורשת ממנו, כאלה שהוא רוצה למות: / היא
דורשת בית גבוה, חלונות אל טיילת הים, / היא דורשת
חדר מרחץ בבית, שיהיה עם גג קמור, / עם משרתות
בתור מעסות, ונערים כמשרתים.

13. שתי אחיות, מלכה ושבויה

- כה תחיה, בעלי, חפש למעני שפחה / שתהיה ממעמד
גבוה ולא מקושטא - /

מביאים לה את השפחה, את השפחה השבויה / ומהיום

ayen a la esklava, a la esklava la kautiva,
 del primer día al punto l'agradaría.
 an las dos preñadas, juntos en una hora,
 ra parió al hijo, la reina parió a la hija.
 adre con elvento a las criaturas trocaría:
 lio a la reina, la hija dio a la esklava.
 uba i arriba los kaldos de bien parida,
 lava la kativa, el caldo de la lejía.
 rntan a la reina fajadura de sirma y perla,
 sklava la kativa, fajadura de 'mericana.
 shan a la reina en kamas de bien parida,
 sklava la kativa en el sofá de la kocina.
 nani, la mi hija, nani, nani, la mi vista,
 le los mis pechos, no nacida de mi tripa;
 is la mi hija otro nombre te metía:
 ría Marketa, nombre d'una hermana mía. –
 ra, la esklavika, ke me kantes esta kantiga,
 ¿ está pareciendo ke sos una hermana mía. –
 os kantaré, mi alma? ¿ké vos kantaré, mi vista?
 de tantos bienes en el sofá de la kocina. –
 e oyó la reina al punto s' abrazarían,
 El hijo dio a la esklava, la hija tomó la reina.

14. Tres damas van a la misa (*La bella en misa*)

Tres damas van a la misa por hacer la oración,
 la de en medio es mi kerida, linda de mi korazón.
 Sayo lleva sobre sayo y un juboy de alta nación,
 kamisa de Holanda lleva, sirma y perla al kabezón.
 Su kabeza, bala de oro, sus kabellos, briles son,
 kuando se mete a peinarlos en ellos despunta el sol.
 Los sus ojos, lindos, pretos, vishnas de Stanbol ya son,
 su nariz aparfilada, las sus karas flores son.
 La su boka, chiquitika, ke no kabe ni un piñón,
 los sus labios korelados, verjanes rubios son,

הראשון מצאה חן בעיני המלך. /
 שתיהן בהריון, שתיהן באותה שעה / השפחה ילדה בן,
 המלכה ילדה בת. /
 המיילדת במרמה החליפה בין התינוקות: / את הבן
 נתנה למלכה, את הבת נתנה לשפחה. /
 הנה מעלים למעלה מרק מיוחד לילדת / לשפחה
 השבויה, את המרק ממי ניקוי. /
 כבר תופרים בשביל המלכה בגדי תינוק מבד מוזהב
 ופנינים / ולשפחה השבויה בגדי תינוק מבד גס. /
 משכיבים את המלכה במיטות מפוארות, / ואת השפחה
 השבויה בדרגש שבמטבח /
 - נומי, נומי, הו ביתי, נומי, נומי, את עיניי, / ניזונה
 מחלב שדיי, לא נולדת מבטני; /
 אם את היית ביתי שם אחר היית נותנת לך: / הייתי
 קוראת לך מארקיטה, על שמה של אחותי. - /
 - כה תחיי, השפחה, שתשירי לי את שירך, / נדמה לי
 שאת אחותי. - /
 - מה אשיר לך, נשמתי?, מה אשיר לך, עיניי (יקירתי)? /
 מלכה בעלת נכסים כה רבים, נמצאת אצלך על דרגש
 המטבח - /
 כשהמלכה שמעה זאת, מיד התחבקו שתיהן, / את הבן
 נתנה לשבויה, ואת הבת לקחה המלכה.

14. היפהפייה במיסה

שלוש גבירות הולכות למיסה (התפילה הנוצרית)
 להתפלל בכנסייה, /
 זו שבאמצע היא אהובתי, היפה שבלבי /
 לבושה היא שמלה על שמלה ומעיל ממעלה גבוהה, /
 חולצה מבד עדין לובשת, אריג מוכסף ופנינים בצווארון. /
 הראש שלה ככדור זהב, השערות שלה חוטי זהב, /
 כשאותן היא מסרקת בוקעת בהן השמש. /
 העיניים שלה, יפות, שחורות, כמו הדובדבנים
 מאיטנבול, /
 האף שלה דק מאוד, ולחייה כמו פרחים. /

los sus dientes muy menudos, perlas de enfilear ya son,
ya se viste, ya se endorna, para la misa partió.

Ella entrando a la misa, la misa s'arrelumbró,
el papás ke staba meldando, del meldar ya se arretó.

- Melda, melda, papasiko, ke por ti no vengo yo,
por akel ke yo venía, a la misa no está hoy.

Siete años hay ke lo aspero komo mujer de gran valor,
fin de los ocho si non viene, kon otro me kaso yo:

tomaré al Papa de Roma o al Duke de Estanol,
si el Duke no me kere, me toma el tañedor

ke me tañe día y noche y de la mañanika al albor. –

Estas palabras diciendo, ke el buen rey ke allegó.

Se tomaron mano kon mano, juntos se fueron los dos.

III. COPLAS

15. Oh, ké mueve meses (*El parto feliz, copla de parida*)

Oh, ke mueve meses travates de estrechura,
vos nació un hijo de buena ventura,
ke viva la parida kon su kriatura.

Ya es, ya es buen simán esta alegría.

Bendicho el ke mos allegó a ver este día.

Kuando la kumadre dice: dale, dale,
dice la parida: ah, Dio, eskapadme,
dice la su gente: amen, amen, amen.

Ya es, ya es...

Ya viene el parido kon los konvidados,
ya trae en la mano cinta y buen peškado,
y en la otra mano resta de dukados.

Ya es, ya es...

16. Kuando el rey Nimrod (*El nacimiento de Abraham*)

Kuando el rey Nimrod al kampo salía

הפה שלה קטנטון, צנובר אחד לא ייכנס בו, / השפתיים
שלה אדומות, /

השיניים שלה קטנטנות כמו פנינים במחרוזת, היא
מתלבשת, מתקשטת, ואל המיסה הלכה.

כשהיא נכנסה למיסה, כל המיסה התמלאה אור, /
בכומר שקרא, כבר הפסיק את הקריאה. / - תקרא,
תקרא, כומר, אני לא באה בשבילך, / אך ההוא שאליו
באתי, במיסה לא נמצא היום. / שבע שנים אני מחכה לו
כאישה אמיצה, / אם לא יחזור אחרי שמונה, אני
אתחתן עם אחר: / אקח את האפיפיור מרומא או את
הדוכס מאיסטנבול, / אם הדוכס לא ירצה אותי, ייקח
אותי הנגן / שינגן לי יום ולילה ומהבוקר עד השחר. – /
באומרה דברים אלה, הגיע המלך הטוב. / הם אחזו יד
ביד, יחד הלכו שניהם.

ג. הקופלאס

15. הלידה המאושרת

הו, תשעה חודשים סבלת, / נולד לך בן במזל טוב, /
תחי היולדת עם תינוקה. /

הנה בסימן טוב שמחתנו. / ברוך שהגיענו ליום הזה. /
כשהמילדת אומרת: יאללה, יאללה, / אומרת היולדת:
הו, אלי, תצילני, / אומרים בני משפחתה: אמן. / הנה
בסימן טוב... /

הנה בא אבי התינוק עם האורחים, / מביא בידו בשר
ודגים, / ובידו השנייה צרור מטבעות. / הנה בסימן
טוב...

16. לידתו של אברהם אבינו

כשמלך נמרוד יצא לשדה / הביט בשמיים ובכוכבים, /

miraba en el cielo y en la estrellería,
vido luz santa en la jüdería
ke había de nacer Abraham Avinu.

Abraham Avinu, padre kerido
padre bendicho, Luz de Israel.

La mujer de Terah kedó preñada,
de día en día, él la preguntaba:
de qué tenés la kara tan demudada?
ella ya sabía el bien ke tenía.

Abraham Avinu...

Fin de nueve meses parir kería,
iba kaminando por kampos y viñas,
topó una meará, allí se entraría,
ke había de nacer Abraham Avinu.

Abraham Avinu...

Siempre loaremos a el Verdadero El,
saludemos al kompadre y al moel,
ke por su zejüt mos venga el Goel,
y arrima a todo Israel.

Abraham Avinu...

17. Mira bien de madrugar (*Consejos a un muchacho*)

Mira, ver de madrugar
y d'levantarte,
primo hecho ke harás:
la kara lavarte
y dempués andarte
a la santa kehilá
a demandar piadá,
te irás al hecho,
te verás provecho.

ראה אור קדוש בשכונה היהודית / שצריך להיוולד
אברהם אבינו. /

אברהם אבינו, אב יקר / אב מבורך, אור
לישראל. /

אשתנו של תרח הייתה הרה, / מיום ליום הוא שאלה
אותה: /

למה פניך כה חיוורות? / היא ידעה מה הטוב שבה. /
אברהם אבינו... /

בתום תשעה חודשים רצתה ללדת, / הייתה הולכת דרך
שדות וכרמים, /

מצאה מערה, שם היא נכנסה, / ששם ייוולד אברהם
אבינו. /

אברהם אבינו... /

תמיד נהלל את אלוהינו, / נברך את הסנדק ואת
המוהל, /

שבזכותו יבוא אלינו הגואל, / ויאסוף את כל ישראל.
אברהם אבינו... /

17. עצות לנער

הבט, תקפיד להשכים קום, / הדבר הראשון שתעשה:
לרחוץ פניך /

ואחר כך ללכת לבית הכנסת, להתפלל / תלך
למלאכתך, תראה בה תועלת. /

כשאתה נותן צדקה, עם פניך מחייכות, / המעט שתיתן
הוא ייקח בשמחה /

המתנה בשבילך כשאתה נותן לעני, לא תראה מחסור, /
זה יציל אותך מכל צרה, גם מהמוות. /

גדלת לבחור, ותיקח אישה, / אל תרומה על ידי הכסף

Sedaká kuando darás
kon kara riente,
lo poko ke le darás
lo toma kontente
y tu buen presente
ke al probe darás,
faltura tú no verás,
t'eskapa d'un mal fuerte,
mismo de la muerte.

Mancebo te hicites,
por tomar esposa ,
no te engañes de paras
ni de facha hermosa:
sea venturosa
y dulce en el hablar,
sea de kasta alta,
si es de familia
te salva la vida.

18. Empezar kero a kontar (*La historia de Aman y Mordehay, Complas viejas*)

Empezar kero kontar
hechas del Dio Alto,
de lo ke kero enmentar
nada yo no falto,
kon bailes y kantes
y kon gran placer,
porke Hamán el mamzer
mos quiso matarnos
también atemarnos.

Oyed lo que akonteció
en tiempo de avante,

ולא על ידי פנים יפות: /

שהיא תהיה בת מזל ותדבר במתיקות, / שתהיה
ממעמד גבוה, /
אם היא ממשפחה (מיוחסת) היא תציל את חייה.

18. תולדות המן ומרדכי

להתחיל לספר אני רוצה מעשיו של אלוהינו, / מה
שארצה לפרט כלום לא אחסר, /
בריקודים ושירים ובעונג רב, כי המן הממזר רצה
להורגינו גם להשמידנו. /

שמעו מה שקרה בימים מקדם, / כל מה שקרה הוא
דבר קסם, /
עם מלך ענק, הוא אחשוורוש; / אשר בקול רם
ובשמחה על פלא זה. /

הוא רצה להתענג באותם ימים, / שלח לכנס גם את
חבריו /

ומיישובים רבים שלח להביא / בשביל להראות את

de lo que akonteció,
es kosa de enkante,
kon un rey ĝigante
el Ahasverosh;
kantaré kon grande voz
y kon alegría
esta maravilla.

Gozar kišo el su bien
en akellos días,
mandó apañar también
a sus kompañías
y de muchas villas
mandó a trayer
a mostrarle su haber
y la su grandeza
con muncha rikeza.

Y mandara a traer
dientro de sus kortes
ĵoyas ke eran de Israel
y sus sacerdotes,
mil modos de sortes
del Kohen Gadol
kuanto tenía valor,
él se las metía,
y al Dio bendecía.

Dióle la su entición
de hacer un konvite;
siendo así su entición,
no hay ken se lo kite
el su appetite
y su veluntad:

נכסיו, את גדולתו ואת עושרו הרב. /

הוא שלח להביא אל תוך ארמונו / תכשיטים שהיא
שייכים לישראל ולכוהנים, /
אלף סוגי דברים ששייכים לכהן הגדול / כל מה שהיה
בעל ערך, הוא לבש, ואת האל ברך. /

כוונתו הייתה לערוך משתה; / ואם זו כוונתו, אין מי
שישנה /
את רצונו ואת החלטתו: - / בואו כולכם נתאסף, נסיכיי
ואציליי. - /

כשהמן השתכר ויצא החוצה, / שאל את הבנים מה
הפרשה; /
אמרו לו: - וארא, וארא אברהם. - / יש לנו אב רחמן,
הוא ירחם עלינו וימית את המן. /

מלכת אסתר התלבשה ביום השלישי, / לבשה צבע
שדומה לזהב, /
בעצב רב הלכה אל המלך. / המלך שראה אותה באה
איבד את מחשבתו והסמיק. /

- מה בואך, אסתר? מהי בקשתך? - / - אני רוצה לערוך
משתה בביתך, /
עם כל החבורה והמן גם; / גם ארצה לסעוד איתך
באותו שולחן, תחי גדולתך. - /

- קום, מרדכי, לבש את הבגד הזה, / קח את כתר
המלך, עלה על הסוס, /
כנס למרחץ, אני ארחץ אותך, / וגם אבשם אותך, אני,
הנני זריז, מעסה וספר. -

- Venid todos aĵuntar
príncipes míos,
kondes y sintidos.

Kuando Hamán se emborrachó
y salió afuera,
a los hijos preguntó
ké perashá era;
le dijeron: - va'era,
va'era Abraham.
Tenemos padre rahmán,
El mos apiade
y a Hamán lo mate.

Vistióse la reina Ester
en el traser día,
vestida de su kolor
ke al oro parecía,
kon grande mancía
se fue ande el rey.
El rey ke la vido venir
piedrió su tino,
a la kolor del vino.

- Ké es la tu venida, Ester?
ké es la tu demanda?
- Un konvit kero hacer
en la tuya kasa,
con toda la kompañía
y Hamán también;
a también kero komer
kon tí en una mesa,
viva tu grandeza.

- Alevanta, Mordehai,

vístete este sayo,
toma korona del rey,
súbete al kaballo,
entráte al baño,
yo te lavaré,
y también te almizklaré,
yo, que so liĝero,
telek y barbero.

19. Alabar kero al Dio
(La celebración de Purim, Complas nuevas)

Alabar kero al Dio
kon tañer y kante,
siendo él no piedrió
amistad avante:
de hombre berbante
El mos eskapó
y a Hamán lo enkapó
en una paída,
non topó fuída.

Bušκό Hamán el mamzer
de kerer merkarmos,
ésto lo quiso hacer
para atemarmos,
no mos olvidamos
esta enemistad:
meldamos kon amistad
en la vieja 'storia
teneldo memoria.

Viniendo la hora seš
de el primer día
en la mesa empecés
kon muncha alegría;

19. חגיגת פורים

לפאר את האל אני רוצה בנגינה ובזמר, / כיוון שהוא לא
איבד את ידידותנו מימי קדם: /
מאיש נוכל הצילנו / ואת המן הפיל במלכודת, והוא לא
מצא דרך לברוח. /

המן הממזר חיפש איך למכור אותנו, / הלה רצה לעשות
זאת בשביל לכלות אותנו, /
אנחנו לא שוכחים את השנאה הזאת: / קוראים בחיבה
את הסיפור הישן, שמרו בזכרון. /

כשהגיעה השעה שש ביום הראשון / התחילו ליד
השולחן בשמחה גדולה; /

תעשו הכל כמו בהלכה: / נתחיל לשתות יום ולילה עד
השעה שתיים עשרה. /

עלינו להתאסף כל השכנים / בשביל לנגן ולשיר ולטעום
את היינות, /

לחלוק ממתקים ותנו תשר, / שימו נקניקיות על המנגל,
שולחנות מלאים בכל טוב, פירות וסלטים. /

זה הכלל בפורים לפתוח את הידיים, / להגיד תהילה
לאל ולחיות בצוותא, /

אכלו תרנגול הודו, רטבים וקבב, / כל אחד במידתו
(יכולתו), סדרו שולחנות ללא מחסור.

haced la hombría
komo el dover:
empecemos a beber
día y la noche
hasta hora doçe.

Tenemos de aĵuntar
todos los vecinos
para tañer y kantar
y prebar los vinos,
troken marachinos
y ke den bakshish
salchichas metan al shish,
las mesas bien hartas,
frutas y salatas.

Kelal de este Purim
es de abrir las manos,
diciendo Alah Kerim
ke viva, hermanos,
koman endianos,
sofrito y kebab,
kada uno su erbab,
ordrenen las mesas
sin haber mankezas.

CD 2: THE MODERN REPERTOIRE

CD II: הרפרטואר המודרני

IV. JUDEO-SPANISH ADAPTATIONS

ד. יצירתיות והשאלות במאה העשרים

1. Alevanta, Jáko (*Jako, el músico*)

1. ג'אקו, המוסיקאי

Alevanta, Jáko
en bodas y en berit,
no t'amostres flako
ke tienes mushterís.

Chalgiǵí de meaná
yo les kanto sin kedar,
me maneo komo un barko
a mí ya me llaman Jáko.
Alevanta, Jáko...

Mushterís de meaná
kon antojos y parpar,
yo me vo komo piola
para les llevar la bolsa.
Alevanta, Jáko...

Chalgiǵí de meaná
yo m'amostro muy kurná,
se las tomo al ke bebe,
les kanto komo se debe.
Alevanta, Jáko...

2. Yo so una servidera (*Florica la servidera*)

Yo so una servidera en una kasa,
y so muy enhuerkada al kaminar,
los rayos de mis ojos son komo brasas,
y tengo en kada kara un lunar.

תתעורר, ג'אקו, / בחתונות ובברית מילה, /
אל תראה חלש / כי יש לך לקוחות. /
מוסיקאי של הפונדק / אני שר להם בלי הפסקה, /
אני מתנועע כמו אונייה / קוראים לי ג'אקו. /
לקוחות מהפונדק / עם משקפיים ואלגנטיות, /
אני בא אליהם כמו ינשוף / בשביל לקחת להם את
הארנק.
מוסיקאי של הפונדק / אני נראה מאוד פיקח, /
אני לוקח מזה ששותה, / אני שר לו כהוגן.

2. פלוריקה, המשרתת

אני משרתת בבית, / ואני מתנהגת בפיקחות, /
קרני עיניי הן כמו גחלים, / ויש לי נקודת חן בכל לחי. /
היכן שאני עובדת יש לי זקן: / הוא אב מעסיקי, כבר
התשתי אותו; /
אני עוברת ומגרה אותו דרך המראה / הוא קורץ אלי,

Allá ande ke yo siervo tengo un viejo:
el padre de mi mestro, ya lo kansí;
yo paso y lo provoko por el espejo
el me hace del ojo, me dice ansí:

/ ואומר לי כך:

Florica, las tus karas son manzanas,
Florica, koreladas, traien ganas,
Florica, aunke ya pasó mi tiempo,
el parfumo de tu puerpo
me rende la mancebez.

פלוריקה, לחייך הן תפוחים, / פלוריקה, אדומות,
מעוררות חשק, /

פלוריקה, גם אם זמני כבר עבר, / הניחוח של גופך /
מחזיר לי את נעוריי. /

Ahí a la mediodía viene el mestro,
y este tiene daño kon me mirar,
kon el devantal blanco si entro dentro
el me hace del ojo kon sospirar.

בשעת הצהריים מגיע בעל הבית, / וגם הוא סובל
מלארזותי, /

עם סינורי הלבן אני נכנסת / הוא קורץ לי ונאנח. /

Yo ke soy muy diabla, lo manietizo,
y él me habla puntiko, kon sonreír.
Kuando espande mano, lo elektrizo,
los biervos de su boka deja fluír.

אני מאוד שובבה, ממגנטת אותו, / והוא מדבר אלי, עם
חיוך. /

כשהוא שולח את ידו, אני מחשמלת אותו, / מילותיו
זורמות מפיו. /

פלוריקה, הביאי לי לשתות, נשמתי, / פלוריקה, מבלי
שהגברת תראה, /

פלוריקה, בתור מנה ראשונה תני לי את שפתייך, /
שדומות בדיוק לתותים, /
בשביל למצוץ את מתיקותם.

Florica, tráeme a beber, mi alma,
Florica, sin ke veia la madama,
Florica, por mezé dame tus labios,
ke parecen propio fresas,
para sorber su dulzor.

הכי מעניין, הוא הבחור, / הבן המפונק של הזוג הזה, /
עגלגל, יפה ולבן, כמו הביצה, / מתחנחן ומלומד וגם
בליין. /

כשאני מטפלת בו אני נרגשת, / אבל גם הוא אוהב אותי
בכמויות, /

כשאנחנו לבד, רוב הימים, / הוא אומר לי את המילים
האלה, בלי כוונה רעה: /

El más enteresante, es el mancebo,
el hijo regalado de este par,
redondo, lindo y blanco, komo es el güevo,
koketo y enstruído y buen par par.

פלוריקה, את הילדה הבודדת, / פלוריקה, זו שאת
נשמתי מנחמת, /

פלוריקה, מביתי צאי נשואה. / אני יצאתי נלהבת
והפכתי לאישתו.

A él kuando lo kuido tengo mancías,
ma y él tambien me ama en kuantidad,

kuando estamos solos, lo más de días,
él me dice estos biervos, ma sin maldad:

Florica, tú ke sos la niña sola,
Florica, la ke mi alma konsola,
Florica, de mi kasa sal kasada.
Yo salí entusiasmada,
y devine su mujer.

3. Yo so un buen zarzavachí (*El buen verdulero*)

3. הירקן הטוב

Yo so un buen zarzavachí,
mijor de las butikas,
el día entero me se va
hablando con mocikas,

La merenjena
la tengo buena,
tengo cebollas y patatas,
a las bajicas y a las altas
yo se las sé vender.

Todas de mí keren merkar
porke vendo barato,
y porke yo las sé pikar
kon ellas kuando trato.

Siempre kon kantes,
les dó domates
para salata o por la klema;
las niñas kuando se despertan
me hacen ascender.

Ma yo hamal de mi paté,
vender mi ropa quero,

אני ירקן טוב, / יותר טוב מהחנויות, /
כל היום אני מבלה / מפטפט עם בחורות. /
יש לי חציל טוב, / יש לי בצל ותפוחי אדמה, /
לנמוכות ולגבוהות / אני יודע למכור. /
כולן רוצות לקנות ממני, / כי אני מוכר בזול, /
וכיוון שאני יודע לפלרטט / איתן כשאנו מדברים. /
תמיד עם שירים אני נותן להן עגבניות, / אם
לסלט ואם לרוטב, /
כשהבחורות מתעוררות / הן גורמות לי לבעור. /
אבל אני מוכן למכור את בגדיי, / גם אם תראי שאני
עושה להן חנונים /
רק אותך אני מעדיף.
אתה לוטש עיניים לנשים ורודף שמלות, /
וכשאתה רואה בחורות אתה מסתובב אליהן, /
אתה נדלק / ונהיה סוחר. /
תן לי חצי קילו מכאן, / אני רוצה לקומפוט, /
כי לא מצאתי בתור פרי / רק אותך אני מעדיפה. /
יש לי חציל טוב, / יש לי בצל ותפוחי אדמה, /
לשים אותם בסיר / ואני יודע לכבוש אותם.

si ves ke les hago ĝilvés
a tí sola prefero.

Sos ojintero
y pantoflero
kuando ves niñas te aboltas
te traen ganas de kolores,
te facen merkader.

Dame una oka de akí,
para komposto kero,
ke para fruta non topí,
solo a ti prefero.

La merenĵena
la tengo buena
tengo cebollas y patatas
al echar a la olla,
yo ya las sé vencer.

4. A mí me llaman (*La bohemia*)

A mí me llaman "la Bohemiana",
so endivina y komediana.
Los kabellos de mi facha bruna
son reluzientes kolor de pruna.

Labios kolor de panĵá,
dos kodikas a la spalda,
me llaman la falajá,
me ven en kualunkue vanda.

Este mancebo ke viste grizo,
mucha moneda por mi desfizo,
por una ke dice adorarlo,

4. הבוהמיאנית

קוראים לי "הבוהמיאנית", / אני מגדת עתידות
ושחקנית. /
שערות פניי השחומות / מבריקות בצבע השזיף. /
שפתיים בצבע הסלק, / שתי צמות לי על הגב,
/
קוראים לי הצוענייה, / רואים אותי בכל מקום. /
הבחור הזה שלבוש באפור, / בזבז הרבה כסף עבורי, /
בגלל אחת שאומרת שסוגדת לו, / אבל היא רק פושטת
את עורו. /
בחור, עליך לדעת, / שאת ליבה של אישה, /
לא משיגים עם כסף / ולא עם שמלות משי. /
אח! הזקן הזה מסתכל עלי כל כך, / שמבטיו מפחידים
אותי, /
גם אם בשיניו נוקש, / מי יודע מה הוא חושב. /
אל תסתכל עלי, עלוב ומסכן, / אל תעמיד פני

ma ke non aze ke deskorcharlo.

חדש, /

אל תאמין שהכסף / יוכל להפוך אותך צעיר.

Mancebo, debes saver
ke el koro d'una mujer
non s'alkanza kon moneda
ni kon vistidos de seda.

Ah! Este viejo me mira tanto,
ke sus ojadas m' hazen espanto,
mezmo sus dientes él va trikando,
kien save lo ke está pensando.

Non me mires fukará,
ni te hagas de el muevo,
ni kreas ke la pará
te podrá facer mancebo.

5. Una tarde de aprilio (*Sillante mi corazón*)

5. שמעי את לבי

Una tadre de aprilio
kon su freskor karesante,
yo te vide sharmante,
tu brillabas komo un lirio.

ערב אחד באפריל / צונן ומלטף /
ראיתיך שרמנטית, / זוהרת כחבצלת. /
פיזרת את בשמיך / מתחרה בפרחים /
וצבעיך היפים / הבעירו את לבי. /

Esparzías tus colores
revalizando las flores
y tus lindas kolores
ensendieron mi korasón.

היכן את? / הו! יפתי, היכן את? /
לבי נשרף עבורך, / גם עלה בלהבות. /
אני רוצה לראותך / על מנת לשאול ולדעת /
אם בלבך יש מקום, / אני רוצה להתחנן אלייך. /
אמרי לי! אמרי לי במבטך, / בדיבורך העדין, /
אם אצליח לרכוש אותך. /

Ande estás?
Mi hermoza, ah! Ande estás?
Mi korasón por ti se kemó,
tambien se enflamó.
Te kiero ver
por te demandar y por saber

הרבה בחורים רודפים אחרייך, / כולם מבקשים את
ידיך, /
מתחננים לך לשווא / ומעזים לאיים. /

si en tu korasón hay un lugar,
yo te kiero rogar.
Dime! Dime kon tu mirada,
kon tu habla delikada,
si te vo posedar.

Muchos niños te pursuiven,
todos demandan tu mano,
te soplikan en vano
y a amenazar se atriven.

Ma yo, kalmo, pasensiozo,
piedrí bonor y repozo,
komo un malorozo
demando de ti el amor.

Kon demandar
kiero tu korasón ablandar
kon el mío lo kiero aunar.
No me hagas penar.
Ven y verás,
en mis brazos bonor toparás,
la kompañía de mi vida serás,
no lo regretarás.
Dáme, dáme esta ventura,
oh, charmante kriatura
siente mi korasón!

אבל אני, רגוע, סבלני, / איבדתי אושר ומנוח, /
כמו אומלל / מבקש ממך אהבה. /

עם בקשתי / ברצוני לרכך את לבך, /
ולחבר אותו ללבי. / אל תגרמי לי לסבול. /
בואי ותראי, / בזרועותיי אושר רב תמצאי, /
חברתי לחיים את תהיי, / לא תצטערי. /
תני לי את המזל הזה, / הו, יצור שרמנטי, /
הקשיבי ללבי!

6. Es un grande mal kon las dotas (*El mal de las dotes*)

6. צרת הנדוניה

Es un grande mal kon las dotas:
los niños saben abusar,
las ke no tienen la pilota
ellas no se pueden kasar.

זו צרה גדולה עם הנדוניות: / הבחורים יודעים לנצל, /
לאלה שאין כסף / הן לא יכולות להתחתן. /

מטבעות ולירות דורשים הנערים / וכך גם דורשים
מהשדכן, /

וזה גורם לנערות עצב רב. / איזה רשע, /

Londras y liras demandan los niños
él con fedor
al koredor,
les meten a las niñas eskariños
ke dañador,
tambien el aguador
demanda ajugar komplet,
komod y tualette.

Las niñas las poveretas
su alma ven akurtar,
se les hace las karas pretas
fin a llorar y sospirar.
Sufren bastante los padres
por no poder responder;
se pelean kon las madres
y todo kale vender.

No puede pagar la kiera de kasa,
una udá
al hovardá.
Sabes en kualo el mesie se basa?
no hay ganar,
kale mucho penar
kombina y algún tembel
ke le pague bedel.

Los niños piden mesa franka
y esfuegro bien paralí,
buscan la hanina o la blanka,
mesmo si él es bragalí.

Buška mujer menajera
ke sepa bien lavorar

אפילו שואב המים, / דורש נדוניה שלמה, /
כולל שידה וכוננית. /

הנערות המסכנות / מקצרות נשמתן, /
פניהן משחירות / מרוב בכי ואנחות. /

האבות סובלים הרבה / כי אינם יכולים לעמוד בכך; /
הם רבים עם האמהות / ואת הכל צריך למכור. /

[הבחור] אינו מסוכל לשלם שכר דירה, / חדר אחד
לבעל הבית. /
התדע על מה "האדון" מתבסס? / אינו מרוויח, /
סובל הרבה / מחפש סידור עם איזה טמבל /
שישלם עבורו כופר לצבא. /

הבחורים מבקשים ארוחות אצל ההורים / וגם חותן
עשיר, /
הם מחפשים כלה חנינית ולבנה, / גם אם הבחור
מרושש. /

חפש לך אישה חרוצה / שתדע לעבוד היטב /
עם המחט והמספריים / וגם לטפח היטב את ביתה.

kon alguja y tijera
y su kasa bien mirar.

**7. Ĵanna, Žanža, Esmeralda y Satula
(Coqueteos criticados)**

Ĵanna, Žanža, Esmeralda y Satula
kada tadre a al playe les place ir;
la mas grande, la cuñada de Satula,
ke le place solo kantar y riír.

Vites, Žanža, bueno mos dijo mama
que a la playa mos van a apalpar,
ke no hay ningun fuego sin flama.
Ah, Dio, maná, van a gritar:
La Madelón.

Despues pasó un francesito
la spaldera, la spaldera le tokó.
Ah, Dio, maná, van a gritar:
La Madelón.

**8. Sabes ke yo so niña kurnasa
(Lo que deben responder las niñas a suspretendientes)**

Ya saves ke so niña kurnasa,
no kero ke pases por mi kasa,
pasas para hacerme inates,
yo no komo estos malumates.

Trava, no kero sentir boda.
Trava, teneke a la koda.

El vistido ke yevas tú es mío,
por pagarlo empeñí l' anillo,
benadam te hici yo en primero,
te pagué hasta el kunduriero.

7. פלירטוטים מסוכנים

ג'אנה, ז'אנז'ה, איסמרלדה וסאטולה / כל אחר הצהריים
הולכות לחוף הים /
והגדולה מהן, גיסתה של סאטולה, / אוהבת רק לשיר
ולצחוק. /

ראית, ז'אנז'ה, היטב אמרה לנו אמא / שבחוף הים יגעו
בנו, /
שאינן אש בלי להבה. / הן, אלוהים, אמא, כך יצעקו: /
לה מאדילון. /

אחר כך עבר שם צעיר צרפתי / נגע בה בגב. /
הן, אלוהים, אמא, כך יצעקו: / לה מאדילון.

8. מה שנערות צריכות לענות לארוסיהן ההפכפכים

אתה כבר יודע שאני נערה פיקחית, / אינני רוצה
שתעבור ליד ביתי, /
אתה עובר בשביל להציק לי, / אני לא קונה את
הסיפורים האלה. /

לך מכאן, איני רוצה לשמוע על חתונה, / לך
מכאן, אתה קופסת פח. /

הבגד שאתה לובש הוא שלי, / בשביל לשלם עליו
משכנתי את הטבעת, /

אני הפכתי אותך לבן אדם מההתחלה, / אפילו את
הסנדלר שילמתי עבורך. /

לך מכאן, איני רוצה לשמוע על חתונה, / לך
מכאן, אתה קופסת פח. /

Trava vre manga ke alani,
Trava, ke aptopa salimani.

Yo no so de estas niñas bovas
ke se dejan tomar por eskovas,
ke por no kayer en la vergüensa
vos subaš enriva la kabeza.

Vate! ke mangas topo muchos,
no puedo ver los averuchos;
no me merkates por esklava,
mostrame la espalda, trava!

Tomas novia sin tener de vente,
vos das aire ke vean la gente,
ama la niña ke sea ezvelta
no se deje tomar por hapeta.

Trava! por no tener mas pleito
tomates del serme a kuento.
Vate! hilal ke te se haga
Trava! del Dio tengas la paga.

[Greek text]

Komerikos buenos kon vianda,
a mi kaza tomates por lokanda,
y a todos tomates endipla,
y a tu esfuegra por dičipla.

Trava, no kero sentir boda.
Trava, teneke a la koda.
Trava vre manga ke alani,

אינני אחת מהנערות הטיפשות, / שנותנות שיתייחסו
אליהן כמו למטאטא, /
אשר על מנת לא לבייש את עצמן, / אתה עולה על
ראשן (מנצל אותן). /

לך מכאן, כמוך אני מוצאת רבים, / אני שונאת את
השחצנים, /
לא קנית אותי בתור שפחה, / אני רוצה לראות רק את
הגב שלך, לך! /

אתה לוקח כלה למרות שאין לך אפילו מטבע, / אתה
עושה רוח (מתרברב) כדי להרשים את האנשים, / אבל
אם הבחורה זריזה וערנית / היא לא תרשה שיזלזלו
בה. /

לך מכאן! בכדי לא לריב / לקחת על החשבון מתוך
הנדוניה שלי. /
לך מפה! שתהיה בריא / לך מכאן! אלוהים כבר יסדר
איתך חשבון. /

מאכלים טובים, עם בשר, / התייחסת לביתי כאל
מסעדה, /

בכולם אתה מזלזל / ואת חמותך בתור משרתת.

Trava, ke aptopa salimani.

9. Yo me akodro (*La mujer abandonada*)

9. האישה העזובה

Yo me akodro de akella noche
kuando la luna testigo testigo fue,
tu perkuraste kerer amarme,
hoy me abandonates por otra mujer.
Ken me va a kerer a mí,
ken me va a tomar a mí,
sabiendo ke yo te kero,
ke yo me muero d'amor por ti.

Un hijo tengo, muy bien lo sabes,
ke en la miseria lo vine a hacer,
maldicho padre ke hijo tiene
ke no lo kere rekonocer.
Ken me va a kerer a mí...

En un konvento muy religioso
yo kon mi hijo me vo a ir,
a konfesar los mis pekados
ke kon mis manos los kometí.
Ken me va a kerer a mí...

A mi kasa blanka komo la laja
ahí va ruinar luto y soledad,
a mí me van a estrenar mortaja
por velo de mi novedad.
Por mi no debes de llorar,
vos debes de alegrar,
sabiendo ke yo te kero
ke yo me muero d'amor por ti.

A medianoche de la nochada

אני זוכרת את אותו הלילה / כשהירח היה עד, /
אתה השתדלת לרצות לאהוב אותי, / היום נטשת אותי
עבור אישה אחרת. /
מי יאהב אותי, / מי ייקח אותי, /
כשיודעים שאני אוהבת אותך, / שאני מתה
מאהבתי אליך. /
יש לי בן, אתה יודע זאת היטב, / שילדתי אותו בעוני
רב; /
ארור האב שיש לו בן / ולא רוצה להכיר בכך. /
מי יאהב אותי... /
במנזר מאוד דתי / יחד עם בני אלך, /
שם אתוודא על חטאיי / שבמו ידי חטאתי. /
מי יאהב אותי... /
לביתי הלבן כמו השיש / שם ישרו אבל ובדידות, /
לי יהיו רק תחריכים / כאילו יש לי הינומת כלה. /
אתה לא חייב לבכות עלי, / אתה צריך לשמוח, /
/ שיודעים שאני אוהבת אותך, / שאני מתה
מאהבתי אליך. /
בחצות הלילה / עם אהובי הבוגדני, /
הוא היה נשבע שלא ישקר לי / ואני הייתי הולכת אחריו. /
/ עלי לא צריך לבכות, / צריך לשמוח, /
אני מרגישה שהעונש עלי חזק מאוד, / והמוות
מחכה לי. /
בחצות הלילה הייתי נשארתי / ומחכה לאהובי, /
אני לא ידעתי שהוא בוגד בי / ובלי לחשוב הלכתי איתו. /
/ עלי לא צריך לבכות... /
בביתי הלבן כמו השיש / הוא התענג וגם השתכר, /
הותר את גופי בלי בתולים, / את כבוד משפחתי הוא
הכתים. /
עלי לא צריך לבכות...

a mi namorado infiel,
él me juraba de no ngañarme
y yo me iba detrás de él.

De mí no kale llorar,
vos debes de alegrar
siento kastigario fuerte
dad la muerte ke me va asperar.

A medianoche yo me kedaba
por asperarlo a mi fiel,
yo no sabía ke me engañaba,
y sin pensar me iba kon él.

De mí no kale llorar,
vos debeš de alegrar
siento kastigario fuerte
dad la muerte ke me va asperar.

A mi kasa blanka komo la laja
este placer se emborrachó,
dejó mi puerpo desvirginiado,
honor de famiya me manchó.

De mí no kale llorar,
vos debeš de alegrar
siento kastigario fuerte
dad la muerte ke me va asperar.

V. MUSIC IN THE THEATER (ESTHER, 1932)

ה. שירים מהתיאטרון (אסתר, 1932)

10. Dio por ké abandonarnos (Act I, Scene II)

10. אלי, למה עזבתנו

Dio, por ké abandonarnos?
Oh, siente muestra oración!
Dio Santo, cómo salvarnos?
Cómo salvarnos, tu nación?

אלי, למה עזבתנו? / לתחינתנו אנא שמע. /
אלי איכה תציל אותנו? / הושע אלי את האומה. /
המן, רשע משנה למלך, / זומם סופו של ישאל. /
לגזור דין מוות היתין / על עמך, הנצחי? /

Amán, el negro, el potente,

kiere la fin de Israel.
Dejas tú venir la muerte
para tu pueblo eternel?

אלי, למה עזבתנו...

Dio, por ké abandonarnos?

11. Esther, tu lucia figura (Act II Scene III)

11. אסתר, מראך מרהיב

- Esther, tu lucia figura
es komo el sol en arrelumbrar.
- Ke me vale mi hermosura,
yo debo siempre sospirar.
- Tus ojos, oh, Esther,
son komo un lucero grande.
- Mas triste es mi korazón,
muy triste y lágrimas espande.

- Tú sufres, no entiendo
por ké es esta sufrienza,
te rogo, dime, oh, reina,
dime, ké es tu dolor?
- Yo sufro, no entiendes
por ke es esta sufrienza,
te rogo, siente, mi rey,
oh, siente ke es mi dolor?

- Ké daño grave, Esther,
menaza tu chika existencia?
Kual es tu voluntad, Esther,
y kuala tu favor?
- Un daño grave, oh, rey,
menaza mi chika existencia.
Sintid, oh, Maestad, sintid
a mi sola favor.

12. El Dio hizo triunfar (Act III, Scene IV)

12. האל הביא ניצחון

- אסתר, דמותך המאירה / היא כמו השמש בזריחתה. /
- מה שווה לי יופיי, / אני תמיד נאנחת. /
- עיניך, הו, אסתר, / הן כמו כוכב נוגה האדיר. /
- אבל עצוב לבי מאוד, / ובעצב נגרות דמעתיי. /
- את סובלת, אינני מבין / מה סיבת הסבל שלך, /
אני מתחנן, אמרי לי, הו, מלכה, / אמרי לי מהו כאבך? /
- אני סובלת, אינך מבין / מה הסיבה לסבלי זה, /
אני מתחננת, הקשב, מלכי, / הו, שמע מהו כאבי. /
- איזה נזק גדול, אסתר, / מאיים על עצם קיומך? /
מהו רצונך, אסתר, / ומהי בקשתך? /
- נזק איום, הו, מלך, / מאיים על קיומי. /
הקשב, הו, הוד מלכותך, / הקשב לבקשתי היחידה.

El Dio hizo triunfar
la derechedad,
los negros hizo kayer
Viva su buendad!!!
El orgullo apenó
lo hizo kayer,
El no mos abandonó:
Vivas, tú, Esther!

Kantemos todos y kantad
bailemos sin kedar,
Amán se enforkó,
vino la klaridad.
De nuevo reinará Sion
kon toda la nación.
Subió la alborada
de muestra regmición.

Este nes ke hizo Dios
kon grande favor,
kada año los ŷudiós
fiesten kon amor.
Ke este mes de Adar
pase para nos
kon bailar y kon kantar,
todos alta voz.

Kantemos todos...
Kantad! Kantemos!
Bailad! Bailemos!

אלוהים הביא לנצחון / את היושר, / את הרעים הוא
הפיל, / יחי טוב לבו!!! /
את הגאווה הוא הכניע, / והפיל, / הוא לא עזב אותנו:
הידד, את, אסתר! /

נשיר כולנו ותשירו / נרקוד מבלי להפסיק, / המן נתלה,
/ הגיע האור. /
שוב תמלוך ציון / עם כל העם. / עלה השחר / של
גאולתנו. /

זה הנס שעשה אלוהים / בטובה גדולה, / כל שנה
היהודים / יחוגו באהבה. /
שהחודש הזה של אדר / יעבור בשבילנו / עם ריקודים
ושירים, / כולם בקול רם. /

נשיר כולנו... / שירו! נשירו! נרקוד!

VI. EVENTS AND CATASTROPHES

13. Capitán de guerra (*Las señas del soldado muerto*)

ן. אירועים היסטוריים ואסונות

13. סימני החייל המת

- Capitán de guerra
d'ande vienes tú?
- D'arriba los Balkanes,
de kampos de guerra.

- Ah, si tú verías
un hijo, soldat,
soldado era bruno,
su nombre era Yudá.

- Chika blanka, hermosa,
ya lo vide yo:
en kampos de la guerra
entre mis brazos murió.

14. Día de Shabat la tadre (*El incendio de Salónica*)

Día de shabat, mi madre,
la horika dando dos
fuego salió salió al Agua Nueva,
a Beyaz Kulé kedó.

Tanto proves komo rikos
todos semos un igual,
ya kedimos arrastando
por kampos y por kishlás.

Mos dieron unos chadires
ke del aire se volan;
mos dieron un pan amargo,
ni kon agua no se va.

Las palombas 'stan volando
haciendo estruición,
ya kedimos arrastando

- קפטן צבאי, / מאין אתה בא? / - ממרומי הבלקנים, /
משדות המלחמה. /

- אה, האם ראית / בחור, חייל, / הוא חייל שחרחר, /
שמו יהודה. /

- נערה ברה, יפה, / אכן ראיתי אותו: / בשדות
המלחמה / מת בזרועותיי.

14. השרפה של שאלוניקי

ביום שבת, אמי, / בדיוק בשעה שתיים /
פרצה האש משכונת "גואה מואבה", / והגיע עד "ביז
קולה" (המגדל הלבן). /

גם עניים וגם עשירים / כולנו אותו דבר, /
נשארנו / בשדות ובביתנים. /

נתנו לנו אוהלים / שהתעופפו עם הרוח; /
נתנו לנו לחם מר, / אפילו עם מים לא נבלע. /

היונים עפות למעלה, / וגורמות להרס, /
נשארנו זוחלים / ללא הגנה. /

תבינו, בחורים, / את חטאי השבת, /
כעס אדון העולם / שלח אותנו למחנה "דודולאר". /

אלוהי השמיים, אלוהי השמיים, / לא מצאת מה לעשות,
/

השארת אותנו נשטפים, / אפילו בלי חולצה ללבוש.

sin tener abrigo.

Entendiendo, mancebikos,
los pekados de Shabat,
se ensañó el Patrón del mundo
mos mandó a Dudular.

Dio del cielo, Dio del cielo,
no topates ké hacer,
mos dejates arrastando,
ni kamisa para meter.

15. Vamos a la Palestina (*La emigración a Palestina*)

15. נלך לפלשתינא

Vamos a la Palestina
ke hay mucho ganar.
Fuyeremos de la pena,
amán, amán, amán,
ke hay mucho ganar.

נלך לפלשתינא / שם אפשר להרוויח. /
נברח מהעצב, / אמן, אמן, אמן, / יש הרבה להרוויח. /

עם סמרטוט ועוד סמרטוט, / אני אקח אותך, /
אם משפחתך לא רוצים אותי, / אמן, אמן, אמן, / אני
אקח אותך.

Kon un trapo y un handrajo,
yo a ti te vo tomar,
si tu gente no me keren,
amán, amán, amán,
yo a ti te vo tomar.

Pa suhtiso ena spiti...

16. Siete días encerrados (*De Selanik a Auschwitz*)

16. משאלוניקי לאושוויץ

Siete días encerrados
en vagones de behemás;
una vez, a los tres días,
mos kitaban a airear.

שבעה ימים נעולים / בקרונות של בהמות; /
פעם אחת, כעבור שלושה ימים, / הוציאו אותנו
להתאווור. /

Madre mía, mi kerida,

אמא שלי, / אהובתי, / בחלקך נפלה הזכות /
למות בארץ מולדתך / ולא עברת את האסון. /

tú tuvites el zehut
de murirte en tus tierras
y no pasastes por el oluk.

אבא שלי, אהובי, / מי יכול היה לצפות /
שתגיע עם אחיך / למשרפה של אושוויץ.

Padre mío, mi kerido,
quién te lo ía dekir?
ke vinieras kon tu hermano
al krematorio de Aushwitz.

אבא, אמא, אחים ואחיות, / צאו להתחנן עלי / בפני
האל, בורא עולם, /
שישלח לי בריאות, / שיוציא אותי מהמחנות האלה / כדי
שאגיד עליכם קדיש.

Padre, madre, hermanos y hermanikas,
saliendo todos reğağís,
a el Patrón del mundo,
ke envíe salud a mí,
ke me quite de estos kampos
para vos echar kadish.